

Op weg naar partnerschap

Een betere samenwerking tussen leraren, jeugdhulpverleners en ouders binnen scholen draagt bij aan het vergroten van ontwikkelkansen en aan een ononderbroken, gezonde ontwikkeling van kinderen. In dit artikel geven de auteurs, die onderzoek doen naar educatief partnerschap, handvatten voor het optimaliseren van de samenwerking.

Niet altijd verloopt de samenwerking tussen onderwijs, jeugdhulp en ouders vloeidend. Soms is er sprake van afstemmingsproblemen. Professionals vertellen ons dat ze negatieve ervaringen hebben opgedaan met interprofessioneel samenwerken. Voorbeelden die daarbij worden aangehaald gaan onder andere over moeizame relaties tussen leraren en jeugdhulpverleners en over een toename van werkzaamheden en taken die de voordelen van de samenwerking, volgens leraren, tenietdoet. Ook het samenwerken met ouders wordt vaak als ingewikkeld ervaren door scholen en door jeugdhulpverleners. Goed partnerschap met ouders kenmerkt zich door gelijkwaardigheid en gezamenlijk beslissen. Maar het lukt professionals niet altijd om goed partnerschap aan te

gaan. Zo hebben bijvoorbeeld leraren meestal wel een goede relatie met ouders, maar als er problemen of zorgen zijn, lukt het nog onvoldoende om samen te beslissen. In plaats van de expertise van ouders mee te nemen, bestaat het contact veelal uit informeren en eenzijdige communicatie (Leenders et al., 2021).

Krachtenbundeling ondersteunt ontwikkeling

Kinderen hebben de ondersteuning van hun omgeving nodig om op te groeien en zich te ontwikkelen. Eén enkele discipline kan geen oplossingen bedenken voor complexe onderwijs- en opvoedsituaties. Door samenwerking worden krachten gebundeld en wordt er meer bereikt in het passend onderwijzen en ondersteunen

van leerlingen. Onderzoek laat zien dat een intensieve samenwerking tussen leraren, ouders en jeugdhulpverleners bijdraagt aan een veilige leeromgeving die jeugdigen ondersteunt in hun sociale en cognitieve ontwikkeling (Gerdes et al., 2021). Wanneer ouders betrokken zijn bij het onderwijs van hun kind en de samenwerking tussen school en ouders goed is, draagt dit bij aan het welbevinden, de motivatie en het zelfbeeld van kinderen en daarmee aan hun ontwikkeling en schoolsucces (Bakker et al., 2013). En een goede samenwerking tussen jeugdhulpverleners en ouders zorgt ervoor dat hulp effectiever en kortdurend is (Daamen, 2017).

Binnen scholen zijn intern begeleiders, orthopedagogen en zorgcoördinatoren vaak de regisseurs van de samenwerking tussen leraren, jeugdhulpverleners en ouders. Het is van belang dat zij de interne en externe inzet (in het kader van passend onderwijs en/of jeugdhulp), samen met ouders goed weten vorm te geven.

Begeleiders en zorgcoördinatoren zijn vaak regisseurs van de samenwerking

Samenwerking tussen onderwijs en jeugdhulp

Als onderwijs- en jeugdhulpprofessionals samenwerken, zijn zij geneigd om zich in hun onderlinge contact te richten op het bespreken van specifieke problemen van individuele leerlingen. Deze samenwerkingen worden 'onderwijzorgarrangementen' genoemd. Ze hebben een curatieve (behandelende) insteek. Jeugdhulpverleners wordt doorgaans pas om hulp gevraagd, nadat problemen eerst door onderwijsspecialisten zijn aangepakt of als oplossingen in het onderwijs niet werken.

Een belangrijke opdracht vanuit de Wet passend onderwijs en de Jeugdwet aan hulpverlening en onderwijs is om meer preventief met groepen te werken, zodat het aantal doorverwijzingen vermindert. Om professionals vanuit jeugdhulp en onderwijs te helpen bij het maken van keuzes uit de verschillende interventies die ze samen preventief kunnen inzetten, heeft het Nederlands Jeugdinstituut in 2020 de Preventiematrix uitgebracht (zie: tinyurl.com/Preventiematrix). Deze benoemt een aantal preventieve taken van het onderwijs en geeft aan hoe daaraan door samenwerking van scholen met lokale partners vormgegeven kan worden. De nadruk ligt op het bevorderen van sociaal-emotioneel leren en welbevinden van leerlingen.

Project: jeugdhulpverlening in de school

Zo'n preventieve aanpak blijkt te werken, zo komt naar voren in het NRO-onderzoeksproject 'Jeugdhulpverlening in de school: samen praten en vooral doen'. Dit liep vanuit Fontys OSO en Pedagogiek in de periode 2018-2022. Het project richtte zich op het verkennen en

Richtlijnen van 'De inclusieversneller'

Het overheidsbeleid is met de invoering van de Wet passend onderwijs (2014) en de Jeugdwet (2015, 2020) gericht op een goede aansluiting tussen het onderwijs en de jeugdhulp. Zes netwerkpartners (Netwerk LPO, Sectorraad GO (voorheen LECSO), SBOwerkverband, Sectorraad Praktijkonderwijs, sectorraad SWV VO en Stichting Platforms VMBO) geven met de nota 'De inclusieversneller' (Steunpunt Passend Onderwijs, 2021) concrete richtlijnen voor meer samenwerken in inclusief onderwijs:

- 1) Onderwijs, jeugdhulp, zorg en vrije tijd moeten zoveel mogelijk in en om de school georganiseerd worden.*
- 2) Alle bij de jeugd betrokken partijen moeten samen optrekken.*
- 3) Er moet worden geluisterd naar kinderen, jongeren en hun ouders.*

verstevigen van de samenwerking tussen onderwijsprofessionals en jeugdhulpverleners in de klas (en het betrekken van ouders daarbij). Leraren en hulpverleners gingen samen aan de slag en gaven lessen in de klas. De resultaten van het onderzoek laten zien dat dit het welbevinden van leerlingen positief beïnvloedt: leerlingen voelen zich gelukkiger met hun klasgenoten én met hun leraren. De relatie tussen leraar en leerling blijkt te verbeteren. Een jeugdhulpverlener in het voortgezet onderwijs zegt hierover: 'Als de jeugdhulpverlener ook in de klas is, kunnen we de lessen voor gedrag als duo geven en is er rust om in gesprek te gaan en een relatie op te bouwen met de leerlingen.' Leraren worden flexibeler en doelmatiger door een goede samenwerking en de reflectie op het samenwerken neemt toe. Door met de jeugdhulpverlening samen te werken voelen leraren zich bovendien competent in pedagogisch handelen. Tot slot bleek dat veel samenwerken leidt tot beter samenwerken. (Meer informatie: tinyurl.com/HulpverleningSchool.)

Veel samenwerken leidt tot beter samenwerken

Samenwerking met ouders

Zowel in het onderwijs als in de jeugdhulpverlening is er groeiende aandacht voor partnerschap met ouders. Bij een preventieve aanpak is ouders betrekken essentieel. Het model van Epstein (2011) over ouderbetrokkenheid in het onderwijs kan helpen om te kijken naar de wijze waarop de samenwerking met ouders vormgegeven wordt in een school. In dit model staan communicatie tussen de school en ouders én samen beslissen centraal. Uit onderzoek blijkt dat ouders meer betrokken zijn als er sprake is van regelmatige, heldere en tweezijdige communicatie (Bakker et. al., 2013). Bij eenzijdige communicatie hebben ouders de rol van passieve ontvangers. Dit is het geval wanneer ouders enkel geïnformeerd worden door leraren over bijvoorbeeld gedrag van hun kind dat opvalt in de klas. Partnerschap met ouders, daarentegen, wordt gekenmerkt door wederkerigheid en tweezijdige communicatie: de leraar staat open voor de mening van ouders, vraagt input van ouders en neemt deze ook mee (Leenders et al., 2018). Om onderwijsondersteunend gedrag van ouders te bevorderen, is het wenselijk dat leraren specifieke taken voor thuis zodanig vormgeven, dat ouders in staat zijn om hun kinderen ermee te helpen en er met hen over te praten (Bakker et. al., 2013). Het is verder belangrijk dat ouders thuis met hun kinderen praten over school. Ouders laten hiermee zien dat zij school belangrijk vinden. Als ouders hun kinderen steunen door bemoediging, bekrachtiging en voorbeeldgedrag draagt dit bij aan een positief zelfbeeld van het kind (Henderson & Mapp, 2002).

WiSH-programma

Een voorbeeld van een succesvolle samenwerking tussen onderwijs en jeugdhulpverlening met participatie van ouders is het programma 'Weerbaarheid In 's-Hertogenbosch' (WiSH), dat sinds 2014 op vrijwel alle (43) basisscholen in Den Bosch wordt uitgevoerd

Tip van de redactie! Lees het artikel 'Van ingewikkeld naar inspirerend' van Jantien Gerdes over de samenwerking tussen school, ouders en jeugdhulpverlening (maart 2022) en het themanummer van 'Beter Begeleiden' over samenwerking (mei 2023). Je vindt deze in de materialenbank op lbbbo.nl.

in de groepen 6. Hierin werken school, ouders en jeugdhulpverleners samen. Het programma wordt beleidsmatig en financieel ondersteund door de gemeente. Kenmerkend is het gezamenlijk uitvoeren van een (sociale) weerbaarheidstraining in de klas door leraren (interne WiSH-trainers), samen met een weerbaarheidsspecialist (veelal afkomstig uit de jeugdhulpverlening). Deze is gericht op preventie én vroegsignalering van gedragsproblemen. Bij het project worden fysieke ouderbijeenkomsten georganiseerd en online ouderactiviteiten. Ook worden er instructies gegeven voor ouder/kind-activiteiten waarmee de ouders en hun kinderen thuis verder kunnen oefenen. (Bijvoorbeeld: bespreek met je kind wat het zou doen als het door een vreemde op straat wordt aangesproken.) Dit alles om het leren in de thuissituatie te stimuleren en ouders een educatieve taak bij WiSH te geven. Leerlingen maken ook filmpjes in de klas, waarin zij uitleg geven over de WiSH-training en vertellen wat ze geleerd hebben. De filmpjes worden verspreid via Social Schools, een digitaal communicatiesysteem dat door de scholen en de ouders al gebruikt wordt. (Meer informatie: tinyurl.com/WiSHprojectDenBosch.)

De verbinding tussen onderwijs, jeugdhulp en ouders versterken hoeft niet ingewikkeld te zijn

Hoe kun je morgen aan de slag?

Om de ontwikkelkansen van kinderen te vergroten en kinderen te ondersteunen is, zoals gezegd, een goede samenwerkingsrelatie tussen onderwijs, jeugdhulp en ouders onmisbaar. Als deze samenwerking gericht is op preventie en op basisondersteuning, en ieder vanuit de eigen rol en expertise kan bijdragen, doorbreekt dat de grenzen van de professies en draagt de samenwerking bij aan het optimaliseren van opgroeien, opvoeden en leren.

De verbinding tussen onderwijs, jeugdhulp en ouders versterken hoeft niet ingewikkeld te zijn. Met de vijf

onderstaande tips kunnen onderwijsprofessionals op laagdrempelige wijze in hun eigen school aan de slag.

Breng je partners voor samenwerken in beeld en versterk de interpersoonlijke relaties

Breng het sociale netwerk van de school in kaart. Dit geeft inzicht in hoe kennis en ervaring kunnen worden uitgewisseld en hoe relaties een ondersteunende rol kunnen spelen in de (door)ontwikkeling van interventies. Bespreek met elkaar hoe je samenwerkt en focus op hoe je professionals in jeugdhulpverlening en onderwijs zo goed mogelijk toe kan rusten om relaties aan te kunnen gaan: met leerlingen, ouders en elkaar. Dit kun je bijvoorbeeld doen aan de hand van reflectie- en intervisiemomenten.

Bepaal waaraan je wilt werken

Bepaal gezamenlijk aan welke aspecten van de basisondersteuning (bijvoorbeeld sociale vaardigheden, een veilige school) samengewerkt gaat worden en op welke wijze. Welke vraagstukken zijn actueel, op school of in de wijk? Kun je deze als uitgangspunt nemen voor preventieve interventies die onderwijs en jeugdhulpverlening samen gaan inzetten om toekomstige problemen te voorkomen? Heb ook aandacht voor het verdelen van verantwoordelijkheden en het systematisch evalueren van je doelstellingen met alle betrokken partijen, zoals ouders en leerlingen.

Betrek de ouders

Ouders zijn primair verantwoordelijk voor de zorg, begeleiding en opvoeding van hun kinderen, maar in deze verantwoordelijkheid staan zij niet alleen. Het welzijn en de ontwikkeling van leerlingen is een gezamenlijke verantwoordelijkheid. Betrek ouders bij de ontwikkeling van interventies, laat hen meebeslissen over inhoudelijke keuzes, heb aandacht voor een open en tweezijdige manier van communiceren en bevorder de dialoog tussen ouders en leerlingen over schoolse thema's tijdens inlopmomenten of rondetafelgesprekken.

Monitor de sociaal-emotionele ontwikkeling en of je het goede doet

Bespreek als onderwijsprofessional regelmatig met ouders en jeugdhulpverleners hoe de sociaal-emotionele ontwikkeling van leerlingen verloopt. Als er problemen worden gesignaleerd, is dat voor leraren en jeugdhulpverleners reden om gezamenlijk naar oplossingen te zoeken, altijd in verbinding met ouders. Werk met effectieve interventies (zie: nji.nl/interventies of tinyurl.com/InterventiesMenukaart). Heb meer aandacht voor de (duurzame) effecten van samenwerking op kind en ouders, zowel op korte als lange termijn. Evalueer regelmatig in je team en met ouders of je nog steeds het goede doet, en of dit leidt tot beter samenwerken.

Samenwerking brengt plezier en laat je groeien

Geniet van samenwerken, doe ervaring op en ontwikkel je

Interprofessioneel samenwerken biedt mogelijkheden om professionals toe rusten voor het geven van preventieve antwoorden op de sociaal-emotionele ontwikkelingsvragen die kinderen en jongeren stellen. Om interprofessioneel te kunnen samenwerken heb je kennis nodig van je eigen vak en expertise om te weten wat jouw discipline toevoegt in de samenwerking. Tijdens het samenwerken ontwikkelen zich de professionele en relationele competenties die nodig zijn om de grenzen van professies te overstijgen. Samen weet je beter wat de praktijk nodig heeft én hoe je hier een passende interventie op inzet. Samenwerken brengt plezier en laat je als professional groeien in je vak.

De literatuurlijst bij dit artikel vind je in de materialenbank op lbbo.nl.

Mariette Haasen en Linda Zijlmans

Mariette Haasen werkt als docent-onderzoeker bij Fontys Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg (OSO). **Linda Zijlmans** werkt als docent bij Pedagogische Wetenschappen (Radboud Universiteit) en onderzoeker bij Fontys Pedagogiek. Ze werken samen binnen het RAAK-publiek onderzoeksproject 'Partnerschap in jeugdhulp en speciaal onderwijs' (gesubsidieerd door SIA, regieorgaan voor praktijkgericht onderzoek van hogescholen). Het project heeft een kennisplatform, waar bevindingen, 'good practices' en tools gedeeld worden: educatief-partnerschap.nl.